

PËRMBLEDHJE PJESËMARRJA E GRAVE TË BASHKËSIVE ETNIKE NË POLITIKË

ZGJEDHJET PARLAMENTARE 2024

Zbatuar nga:

International Foundation
for Electoral Systems

Përfaqësimi i grave në një shoqëri multietnike dhe multikulturore nuk ka të bëjë vetëm me barazinë gjinore, por edhe me pasqyrimin e një spektri të tërë dallimesh kulturore dhe etnike të kombit. Në një vend me një numër të madh bashkësish etnike, gjegjësisht maqedonase, shqiptare, rome, turke, vllahe, boshnjake dhe serbe, përfshirja e grave nga të gjitha këto grupe ka rëndësi thelbësore për nxitjen e një peizazhi politik më të barabartë dhe më përfaqësues.

Përfshirja sociale e grave të bashkësive më të vogla etnike varion dhe është rezultat i zhvillimit historik, socio-ekonomik dhe politik të vendit. Megjithatë, gratë e këtyre bashkësive të cilat aspirojnë që të kandidohen për funksion përballen me sfida të dyfishta: së pari, t'ia dalin në krye me strukturat patriarkale në kuadër të partive të tyre, e pastaj të garojnë me kandidatët, si burra ashtu edhe gra, nga partitë më të mëdha të koalicionit të cilat kanë më shumë burime në dispozicion .

Qëllimi i kësaj analize është që të kërkohen pengesat me të cilat përballen gratë e bashkësive etnike kur inkuadrohen në politikë dhe të jepen rekomandime për të ardhmen dhe përpara zgjedhjeve lokale 2025

Për të shfaqur larminë etnike dhe madhësinë e ndryshme të partive politike u përdor terminologjia e mëposhtme:

- Bashkësi më të vogla etnike ka të bëjë me të gjitha bashkësitë etnike në Maqedoninë e Veriut, përveç me bashkësinë maqedonase dhe atë shqiptare.
- Parti më të vogla politike ka të bëjë me të gjitha partitë aktive politike të cilat nuk kanë më shumë se dy deputetë. Këto parti mund të jenë kryesisht maqedonase apo shqiptare, ose mund të jenë të organizuara rreth çështjeve specifike për bashkësitë e caktuara etnike, siç janë rome, turke, vllahe, boshnjake dhe serbe.

GRATË E BASHKËSIVE ETNIKE DHE PËRFAQËSIMI POLITIK-PROFILI DHE TRAJEKTORËT

Një grua e bashkësive më të vogla etnike që është e përgatitur të përfshihet në politikë mund të zgjedhë një nga opsionet e mëposhtme:

- Të inkuadrohet në parti më të madhe politike,
- Të inkuadrohet në parti politike të bashkësisë së caktuar,
- Të formojë parti politike të re, ose
- Të kandidohet si kandidate e pavarur.

Të gjitha opsionet kanë specifika të caktuara, sfida dhe avantazhe, megjithatë asnjë nga opsionet nuk siguron një zgjidhje “të përshtatshme për të gjithë” ngase përfaqësimi politik i grave të bashkësive etnike karakterizohet me politikë të bazuar në bashkësinë e tyre, me fragmentim numerik dhe me hendek të konsiderueshëm ndërmjet grave të grupeve më të mëdha etnike dhe bashkësive më të vogla në lidhje me depërtimin e tyre në fushën e politikës.

GRATË E BASHKËSIVE JOSHUMICË DHE PËRFAQËSIMI PARLAMENTAR

Gratë e bashkësive etnike janë të përfaqësuara me mbi 20% të popullsisë së përgjithshme, megjithatë, prania e tyre në listat e kandidatëve për deputete është më e ulët krahasuar me përfaqësimin e tyre real në shoqëri. Ekzistojnë një numër i vogël faktorësh që kontribuojnë për gjendjen e këtillë.

Efektet e pafavorshme të sistemit zgjedhor

Në sistemin e përfaqësimit proporcional me lista të mbyllura, kandidatët lartë në listë kanë gjasa më të mëdha që të zgjidhen. Edhe pse partitë politike dhe koalicionet i respektojnë kushtet formalisht për kuotën gjinore, ata shpesh veprojnë në mënyrën që i dekurajon gratë, zakonisht duke i vënë gratë kandidate në pozita më të ulëta, më të pafavorshme.

vendosja e grave në pozita më të pafavorshme në listat e kandidatëve domethënë se kuota gjinore prej 40% nuk garanton se 40% të deputetëve do të jenë gra. Për gratë e bashkësisë më të vogël etnike dhe të cilat janë aktive në partinë më të vogël politike, zgjedhjet parlamentare në vitin 2024 rezultuan me atë që asnjëra prej tyre nuk u zgjodh për deputete.

Efekti i pafavorshëm i Ligjit për financimin e partive politike

Metoda e Ligjit për financimin e partive politike për shpërndarjen e mjeteve shtetërore ka tendencë që t'i dekurajojë partitë më të vogla politike. Në kontekstin e Maqedonisë së Veriut, sa më pak mjete që pranon një parti, aq më e vogël është gjasa që këto mjete të shfrytëzohen për përforcimin e grave dhe promovimin e mundësive të barabarta në dhe jashtë partisë.

Efektet e pafavorshme të Ligjit për financimin e partive politike, në kombinim me fragmentarizmin e konsiderueshëm në përfaqësimin politik të bashkësive më të vogla dhe sistemin zgjedhor që i favorizon partitë më të mëdha, i shtyjnë partitë më të vogla në koalicione parazgjedhore. Në këtë kontekst, gratë përballen me një luftë të përgjithshme për të arrirë në pozita liderësh në kuadër të partive të tyre politike gjë bëhet e pafavorshme për to, veçanërisht për gratë e bashkësive më të vogla. Liderët meshkuj të partive zakonisht i mbajnë pozitat më të larta të favorshme në listat e koalicioneve, dhe kjo efektivisht i vendos gratë në rol dytësor.

Zgjedhja e kandidatëve dhe fushata zgjedhore

Për zgjedhjet parlamentare në vitin 2024 vetëm 42 përqind të kandidatëve ishin gra dhe prej tyre, 8.2 % (ose 167) ishin gra kandidate nga bashkësitë etnike. Partitë politike kryesisht e kanë ruajtur qasjen numerike ndaj pjesëmarrjes gjinore sepse asnjëra prej tyre nuk ka inkuadruar më shumë gra nga kushti minimal ligjor në listën e kandidatit.

Shqyrtimi i mëtejshëm i listës së kandidatit dhe fushatës politike nxori në pah gjetjet e mëposhtme

- Vetëm 58% e të anketuarve janë shprehur se partitë e tyre përdorin kuota të brendshme për përfaqësimin gjinor. Rreth 60% procesin e përgatitjes së listave të kandidatit e përshkruan se ishte korrekt, transparent, me balancim gjinor dhe i bazuar në merita,
- 1.3 % e të anketuarve e karakterizuan procesin e përgatitjes së listave të kandidatit si të paqartë, të nxitur nga favorizimi dhe kryesisht me dominimin e meshkujve.
- Gratë nuk kanë përjetuar dhunë dhe diskriminim, si në partinë e tyre ashtu edhe në kuadër të koalicionit të tyre.
- Në disa raste gratë kandidate ishin lënë anash gjatë fushatës zgjedhore.
- Në vendbanimet më të vogla, aktivitetet dhe mbledhjet më së shpeshti i kanë zbatuar meshkujt
- 54,8% u shprehën se marrin pjesë aktive në mbledhjet strategjike ku kërkohet mendimi i tyre
- 38,8% ishin të ftuar vetëm të marrin pjesë në mbledhje
- 33% të grave asnjëherë nuk janë takuar me anëtarët dhe mbështetësit e partisë tjetër të koalicionit.
- Vetëm 19% e grave kanë qenë në komunikim me përfaqësuesit e mediave gjatë fushatës politike

KONKLUZIONET

Gratë politikane të bashkësive më të vogla përballen me sfida domethënëse, duke i përfshirë edhe kuotat gjinore të kufizuara, efektin e koalicionimit, anshmërinë gjinore për pozitën drejtuese dhe shpërndarjen e pafavorshme të vendeve të deputetëve dhe të burimeve.

Këta faktorë rezultojnë me përfaqësimin e tyre të pamjaftueshëm edhe në listat e kandidatëve edhe në vendet e deputetëve. Edhe përkundër të drejtave të garantuara të pjesëmarrjes, bashkësitë më të vogla etnike përballen me mundësi të pabarabarta të angazhimit politik, ndërsa gratë nga këto bashkësi nuk kanë qasje të njëjtë si gratë tjera politikane.

Pjesëmarrja politike e bashkësive më të vogla etnike është e penguar nga aspekte të caktuara të sistemit zgjedhor, të cilat i favorizojnë partitë që i përfaqësojnë bashkësitë më të mëdha. Këtu përfshihen shpërndarja e pabarabartë e financimit publik dhe formula e shpërndarjes së vendeve të deputetëve, me atë që të dy aspektet u japin përparësi joproporcionale grupeve të mëdha.

Përderisa të gjitha gratë politikane po përpallen me një shkallë të caktuar diskriminimi të drejtpërdrejtë dhe strukturor të rrënjosur në sistemin zgjedhor dhe në strukturën e partive politike të tyre, ato nuk paraqesin një grup homogjen. Dinamika e fuqisë në shoqëri e vendos përkatësinë partiake në rend të parë, përkatësinë etnike në rend të dytë dhe gjininë në rend të tretë.

Gratë e bashkësive më të vogla etnike jo vetëm që përballen me sfidat e njëjta, si të gjitha gratë politikane, por edhe përballen me padëshirueshmi plotësuese në bazë të përkatësisë së tyre etnike. Ato sfida ndikojnë në pranimin e tyre në kuadër të bashkësisë së tyre dhe më gjerë në shoqëri. Si rezultat i kësaj, këta faktorë i zvogëlojnë në mënyrë domethënëse gjasat e tyre për t'u zgjedhur, që kontribuojnë për ruajtjen e përfaqësimit të pamjaftueshëm të grave të bashkësive në pozita liderësh dhe zgjedhëse.

REKOMANDIMET

Veprime afirmative dhe reforma zgjedhore: bërja e zgjedhjes së informuar

Një qasje për t'u siguruar pjesëmarrja efektive e grave dhe e individëve të pakicave kombëtare është veprimtaria afirmative në rregullat zgjedhore. Krahas përfaqësimit të garantuar kushtetues të pakicave në Kuvend dhe /ose në komisionet e veçanta parlamentare „Kodi i praktikave të mira i rregullave zgjedhore” të Komisionit të Venedikut i përshkruan parimet kryesore të mëposhtme:

- partive politike që i përfaqësojnë pakicat kombëtare duhet t'u garantohen vendet e rezervuara,
- pragjet zgjedhore nuk duhet ta pengojnë përfaqësimin e pakicave kombëtare, dhe
- vizatimi i skemës së njësive zgjedhore (lidhur me numrin, madhësinë, formën dhe përmasat) mund të përshtatet që të avancohet pjesëmarrja e pakicave në proceset e vendimmarrjes.

Pjesëmarrja e pakicave kombëtare në politikë nuk duhet të kufizohet vetëm te partitë e formuara në bazë etnike. Në kuadër të partive më të mëdha politike, dispozitat me të cilat ato detyrohen për të siguruar përfaqësimin e pakicave në komisionet brendapartiake dhe në listat e kandidatëve konsiderohet se paraqet praktikë të mirë zgjedhore.

Dispozitat për vendet e rezervuara që shpërndahen veças për pakicat kombëtare janë mjaft të shpeshta në rajon, siç është në Shqipëri, në Bosnjë dhe Hercegovinë, në Kroaci, në Kosovë, në Malin e Zi, në Slloveni, në Rumani.

Çelësi i ri i shpërndarjes së vendeve të deputetëve me të cilin „vendet tjera” u shpërndahen në bazë të njëjtë të gjitha partive të cilat do ta kalojnë pragun për hyrje në parlament, e jo me formulën e mesatares më të lartë, mund të rezultojë me shpërndarjen e mundshme të një numri më të madh vendesh të partive më të vogla dhe me këtë të rriten gjasat për gratë e këtyre partive, të cilat janë vendosur në pozita më të ulëta të mundshme në listat e kandidatëve, të zgjidhen në parlament.

Komiteti i ministrave i Këshillit të Evropës i rekomandon vendeve-anëtare që të „mendojnë për futjen e “sistemeve zipper”, gjegjësisht, të alternimit të vendeve për të dy gjinitë” Kjo mund të rezultojë në vendosjen e grave në pozita më të favorshme në listat e kandidatëve.

Vendosja e financimit publik nga aspekti gjinor në legjislacionin zgjedhor për avancimin e pjesëmarrjes së grave, mund të konsiderohet si masë që do t’u mundësonte grave, sidomos atyre të grupeve të përfaqësuara pamjaftueshëm, të kenë qasje në vendet e listave të kandidatëve për t’u zgjedhur.

Rritja e pranueshmërisë së grave politike të partive më të vogla politike

Që të përmirësohet pranueshmëria e grave politike nga bashkësitë më të vogla, është thelbësore që të rritet profilizimi i tyre publik, krahas përforsimit të lidhjeve sociale dhe përforsimit të tyre ekonomik. Vetëm ndryshimi politik është i pamjaftueshëm pa ndryshim adekuat të pikëpamjeve shoqërore ndaj grave.

Nënshtrimi i dezinformatave dhe gjuhës së urrejtjes në bazë gjinore

Gjuha e urrejtjes dhe dezinformatat të aspektit gjinor janë kërcënim për indin shoqëror dhe nuk duhet lejuar që ato ta formësojnë peizazhin socio-ekonomik. Ekzistojnë masa të ndryshme për nënshtrimin e tyre, duke përfshirë përforsimin e kapaciteteve të organeve për zbatimin e ligjeve dhe drejtësisë penale dhe zotimit të partive politike që të përmbahen nga përfshirja e tyre në teknikat negative të fushatës.

Mediat tradicionale duhet të punojnë në rolin që kanë në raport me përjetësimin dhe përforsimin e stereotipave gjinorë, dhe atë përmes vendosjes së politikës redaktoriale me përfshirjen e perspektivës gjinore, bordeve redaktuese të balancuara gjinore, identifikimi dhe njohja e gjuhës diskriminuese gjinore dhe ngritjen e vetëdijes së gazetarëve për informimin e balancuar gjinor.

Barazia gjinore kundrejt mundësive të barabarta

Zotimet e Komisioni Parlamentar për mundësi të barabarta të grave dhe të burrave dhe Klubi i deputeteve duhet të vazhdojnë dhe në mënyrë plotësuese të forcohen, duke përfshirë nismat për luftën e perceptimit negativ për nismat gjinore.

Duke marrë parasysh se negociatat për aderim në BE filluan në korrik të vitit 2022, këto përpjekje japin edhe bazën për inkuadrimitin e Strategjisë për barazi gjinore të BE-së për 2020-2025 dhe Legjislacionin gjinor të BE-së në legjislacionin përkatës kombëtar.

Partitë politike dhe integrimi i perspektivës gjinore

Kundrejt qasjes së miratuar numerike të barazisë thelbësore, barazia e mundësive ndërmjet grave dhe burrave mund të përforcohet në mënyrë plotësuese në drejtim të rishpërndarjes, pranimit, pjesëmarrjes dhe transformimit. Kjo përfshin zbatimin e masave të mëposhtme:

- Mënjanimi i padëshirueshmërive (dimension rishpërndarës): vendosja e kuotave të vetëmponuara, siç është "sistemi zipper," për listat e kandidatëve për deputetë dhe anëtarë të këshillave lokale
- Ballafaqimi me stigmën, paragjykimin, stereotipat dhe dhunën (dimensioni i njohjes): në praktikë, të gjitha rastet e dhunës duhet të procedohen dhe të sanksionohen nga partia, pa marrë parasysh procedurat gjyqësore eventuale të mëtejme.
- Mundësim të pjesëmarrjes dhe dhënie zë të personave në situatë të pafavorshme (dimensioni i pjesëmarrjes): duhet të përforcohet organizata e grave në parti për të pasur rëndësi më të madhe në vendimmarrje.
- Përshtatja e dallimeve përmes ndryshimeve strukturore (dimensioni transformues): Kjo mund të sjellë iniciativat siç janë vendosja e kuotave të brendshme gjinore për të gjitha pozitat në kuadër të strukturës partiake.

Rekomandime para zgjedhjeve lokale në 2025

Partitë politike duhet të përpunojnë strategji informimi në drejtim të rritjes së nivelit të pranimit dhe të regrutimit të grave kandidatë në zonat rurale dhe të largëta/të izoluara.

Gratë e partive më të vogla dhe të bashkësive etnike duhet të angazhohen për buxhet të dedikuar (të caktuar) në kuadër të buxhetit të partisë politike për vitin 2025, ndërsa organizata e grave e partisë duhet ta ketë në dispozicionin e vet atë buxhet.

Partitë politike duhet të fillojnë me përpjekjet zhvillimore të orientuara drejt ndërtimit të kapaciteteve të grave anëtare të partisë, e veçanërisht të kandidatëve për zgjedhjet e ardhme lokale. Përpjekjet zhvillimore mund të zbatohen përmes programeve të mentorimit.

Për gratë politike nga bashkësitë etnike, mbështetja e fuqishme dhe e pandërprerë e familjes paraqet bazë për angazhimin e tyre politik. Andaj, ndërtimi i qëndrueshmërisë së familjes kundrejt shpërdorimeve dhe shpifjeve që ndonjëherë ndodhin nga ekspozimi i shtuar në publik, mund të ndihmojë në përballimin e momenteve të vështira dhe në dhënien e mbështetjes së përhershme.

Kjo analizë është zhvilluar në kuadër të Programit për mbështetjen zgjedhore të qeverisë së Zvicrës, zbatuar nga Fondacioni ndërkombëtar për sistemet zgjedhore (IFES). Pikëpamjet, opinionet dhe përmbajtja e shprehur në këtë prezantim nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht ato të donatorit, projektit ose realizuesit.